

COLOFON

Zone is een bron van informatie en inspiratie over spelend en onderzoekend leren voor (aankomende) professionals in onderwijs en kinderopvang. Zone verschijnt vier keer per jaar. www.tijdschriftzone.nl

REDACTIE

Bea Pompert (hoofdredacteur), Ester van Oers (eindredactie), Simone Westra, Marga Putter, Nicolette Gorissen, Roos Quakernaat, Tafat van Paassen, Marjolein Dobber

ZONE ADVIESRAAD

Hans Bakker, Dorian de Haan, Marian Koolhaas, Jedidja Meima, Bert van Oers, Judith van Oers, Hanneke Verkleij, Marte van Vliet, Nanette Wagenaar, Nelleke van Dijk.

REDACTIE-ADRES

De Activiteit
Bergerweg 1
1805 AC Alkmaar
072 5123761
redactie@tijdschriftzone.nl

ABONNEMENTEN

Particulier € 45,00
Instelling € 69,00
Studenten € 37,00
Instelling buitenland € 87,50
Los nummer € 18,00 (exclusief verzendkosten)

Voor het afsluiten van een abonnement: www.tijdschriftzone.nl/abbonementen. Een abonnement op Zone loopt van 1 januari t/m 31 december. Een abonnement wordt automatisch verlengd, tenzij een schriftelijke opzegging is ingediend via: klantenservice@vangorcum.nl.

ADVERTENTIES

Voor meer informatie, zie: www.tijdschriftzone.nl/adverteren

UITGEVER

Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum B.V.
Postbus 43
9400 AA Assen
T 0592 – 379 555
E klantenservice@vangorcum.nl
W www.vangorcum.nl

VORMGEVING EN DRUK

Opmaak: FIZZ Digital Agency | www.fizz.nl
Druk: Drukkerij Van Gorcum, Meppel
Fotografie cover: Roos Quakernaat

ISSN 1569-6952

© 2024, Uitgeverij Koninklijke van Gorcum, Assen

Alle auteursrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden.

VAN DE REDACTIE

BURGERSCHAP DOE JE DE HELE DAG

Het gaat in de media veel over burgerschapsonderwijs: mensen stellen dat hier veel meer aandacht voor moet komen, of juist dat het belachelijk is dat het onderwijs zich hiermee bezighoudt in plaats van met belangrijke zaken als lezen en rekenen. Het debat hierover polariseert zoals dat op zoveel onderwerpen gebeurt. Hierdoor verliezen we het zicht op waar burgerschap over gaat en hoe het eruit zou kunnen zien in het onderwijs.

In dit themanummer willen we je daarom een brede visie meegeven op burgerschapsonderwijs. Inhoudelijk gaat het om een breed spectrum, zoals Wim Wardekker en Bram Oonk ons laten zien, van het leren over hoe een democratie werkt tot leren op een goede manier samen te werken met elkaar. Dit zorgt ervoor dat het niet mogelijk is om burgerschapslessen een uur per week in te roosteren, daarmee zouden veel 'natuurlijke' momenten om burgerschap te leren verloren gaan. Denk aan het oplossen van een ruzie op het schoolplein, of samen tot een onderzoeksvraag komen die voor iedereen interessant is.

In het interview met Monique Volman en Iliass El Hadioui lezen we hoe zij vanuit onderzoek bijdragen aan het verwezenlijken van burgerschap in het onderwijs. Bij Monique gaat dat aan de hand van het aanboren van 'buitenschoolse kennisbronnen' die kinderen mee de school in brengen. Iliass vertelt over de transformatieve school, waarmee op scholen een inclusieve mini-samenleving vorm krijgt.

In de praktijkverhalen zien we vele voorbeelden waarin burgerschapsvorming 'als vanzelf' om de hoek komt kijken. Bijvoorbeeld in de SBO groep die een sporttuin voor de buurt gaat ontwerpen, waarover Nico Buchner schrijft. Wat mooi om te lezen dat de kinderen door dit thema meer betrokken raken bij de buurt en de mensen die daar leven. Ze gaan in gesprek en houden in hun ontwerp rekening met verschillende doelgroepen. En het mooie is: ze dienen een subsidieaanvraag in en krijgen zelfs bericht van de Commissaris van de koning! Een ander praktijkverhaal gaat over hoe pabo-studenten praktijken voor hun stageklas ontwerpen waarin sociale ondernemingen centraal staan. In het beeldverhaal zien we hoe ouders en kinderen samen koken op de peuterspeelzaal.

Met dit themanummer willen we laten zien: burgerschap is een centraal onderdeel van onderwijs: er zijn altijd momenten waarop je met elkaar in gesprek kunt over hoe je met elkaar omgaat, in wat voor samenleving je wilt leven en hoe jij daaraan bij kunt dragen. En die gesprekken zijn in deze gepolariseerde tijden meer van belang dan ooit.

Dit nummer is tot stand gekomen met de themaredactie bestaande uit: Marjolein Dobber, Bram Oonk, Wim Wardekker, Petra Buchner, Jedidja Meima-Den Breejen en Ester van Oers

 Marjolein Dobber werkt als universitair docent onderwijspedagogiek aan de Vrije Universiteit en is lid van de redactie van Zone.

IN DIT NUMMER

ZONE

Voor spelend en onderzoekend leren

8

SBO DE CIRKEL WIL EEN SPORTTUINTJE REALISEREN VOOR BUURTBEWONERS, LUKT DAT?

Niko Buchner

BURGERSCHAP IS HET DOEL VAN ONDERWIJS

Theorie en praktijk: Wim Wardekker

BURGERSCHAPSVORMING: TUSSEN POLITIEK EN PEDAGOGIEK

Theorie en Praktijk: Bram Oonk

SOCIAAL ONDERNEMEN ALS GAMECHANGER

Jans Koene en Stella van der Wal-Maris

DE INSPECTIE ZIET HET OOK: OGO ALS BASIS OM STEEDS WEER GOEDE KEUZES TE MAKEN

Shirley Westervoorde, Inge de Man, Neriman Kolukirik, Levineke van der Meer

DE TEGENSPRAKIGHEID VAN BURGERSCHAPSONDERWIJS

Schuurpapier: Piet van der Ploeg

SAMEN OPTREKKEN: BURGERSCHAP BINNEN EEN SCHOLENSTICHTING

Kwaliteit: Hanke Jongebreur en Jedidja Meima-Den Breejen

EEN WEG VOOR IEDERE LEERLING: BURGERSCHAPSVORMING IS BALANCEREN NAAR INCLUSIVITEIT

Interview van Dorian de Haan en Hans Bakker met Monique Volman en Iliass el Hadioui

SAMEN KOKEN IS APPELTJE EITJE BIJ DE DOLFIJNTJES

Roos Quakernaat (met medewerking van Rinske Groot en Carolien Hoekman)

300 GEKLEURDE KAARTJES

Laura van Looijengoed

28

GROEP 8 RICHT EEN POLITIEKE PARTIJ OP

Jelle Rommers en Gert-Jan Veerman

BOEKEN WAARIN DE MINDER GEHOORDE STEM MEN KUNNEN SCHITTEREN

Lisan Hoogendonk

KORT